

БОРИС БУРЯК. УКРАЇНСЬКИЙ ХУДОЖНИК В ЄВРОПІ**BORIS BURYAK: A UKRAINIAN ARTIST IN EUROPE**

УДК 75.071(477)+7.03

DOI: 10.31500/2309-8813.21.2025.345537

Ольга Петрова

доктор філософських наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
теорії та історії культури
Інституту проблем сучасного мистецтва
Національної академії мистецтв України

e-mail: om_petrova@ukr.net

Olga Petrova

DSc in Philosophy, Professor,
Chief Researcher in the Department
of Theory and History of Culture
at the Modern Art Research Institute
of the National Academy of Arts of Ukraine

orcid.org/0000-0002-5573-4648

Анотація. У статті йдеться про відомого львівського художника Бориса Буряка, який одним із перших розпочав власний творчий шлях в європейських галереях на початку 1990-х років. Це був час політичного та культурного зламу, коли художники України зробили перші спроби відчутти себе суб'єктами після падіння залізної завіси між Заходом та колишнім СРСР, яку символізувала Берлінська стіна. У мистецтві відбулося звільнення від догматичного соцреалізму та загальнодержавне усвідомлення цінності національної культури. Конкретно це втілювалося у низці культурних жестів з боку митців, зокрема у «Ланцюгу єдності» від Івано-Франківська через Львів до Києва, який організували художники, — у цьому творчому та політичному русі народжувалася незалежність України. Серед відважних відкривачів вільного мистецтва України був і львівський живописець Борис Буряк. Він є заслуженим художником України з 2004 року, а у 2009-му став дійсним членом Академічного сенату Міжнародної академії сучасного мистецтва у Римі (Італія). На початку 1990-х, без будь-якої фінансової підтримки, із молодим завзяттям він буквально увірвався до Європи, до її галерей, приватних зібрань та музеїв із власним живописом. Цьому ризикованому, але успішному досвіду самоствердження митця в європейських художніх колах та центрах присвячено пропонувану статтю.

Ключові слова: творча свобода, суб'єктність, незалежна Україна, Європа, творчість Бориса Буряка, родинні засади, творчі маршрути, Львівська академія мистецтв, вчителі, пластична міфологія митця.

Постановка проблеми. Стаття монографічна, її основною проблемою є розгляд індивідуальної картини світу конкретного митця у його становленні, що віддзеркалено у пластичних архетипах полотен Бориса Буряка, які автор запропонував європейським глядачам та колекціонерам. Показано вживлення живописного світу художника в мистецьке поле європейської художньої культури 1990–2000-х років. Розгортання творчості Б. Буряка простежено через аналіз впливу набуття Україною державної незалежності на життя всієї художньої громади, зокрема у Львові. Простежено формування пластичного мислення Б. Буряка у принципах мистецтва «нон фініто», а також у творчому діалозі митця з України з вибагливими знавцями мистецтва та колекціонерами Європи.

Аналіз досліджень та публікацій. Творчість заслуженого художника України Б. Буряка достатньо широко проаналізували та глибоко дослідили насамперед львівські мистецтвознавці та художні критики Є. Шимчук, Р. Яців [7; 8], Л. Гурська, Б. Бубновська [1], О. Голубець [4], а також киянка О. Петрова [6], французький критик Д. Патернестор та інші. У ґрунтовних статтях та есеях розглянуто тематику та стилістику творів Б. Буряка, його колористичні уподобання, архетипи й образи, які він створив. Але проблема входження творчості українського майстра в художній світ Європи (її художніх центрів, галерей та приватних колекцій) досі спеціально не порушувалася. Акцент на цій темі робиться вперше, і в цьому полягає інноваційність підходу у дослідженні творчості відомого та популярного маестро живопису.

Мета статті — спираючись на авторські есеї Б. Буряка (його самоаналіз щодо перебування в Європі), проаналізувати шлях, яким він входив до герметичного мистецького світу Європи, до її осередків культури. Аналізуючи засади психологічного налаштування митця, його живописно-пластичні принципи та авторські архетипи, спробуємо з'ясувати секрет його творчого успіху в галереях та у приватних зібраннях Австрії, Німеччини, Італії, Франції і показати, як цей індивідуальний досвід проявляє загальну тенденцію того, як українські митці у 1990–2025 роках завойовували європейське визнання.

Виклад основного матеріалу. З того часу, як Україна стала суб'єктною, незалежною державою, творчі особистості одержали можливість мандрувати Європою й ширшим світом та ще й експонувати там власну творчість. Борис Буряк був одним з першопроходців. У новелі «Стіна» він згадує: «Починався 1990 рік... ми вибудовували “ланцюг єдності” з Івано-Франківська через Львів до Києва, впиваючись нашою відвагою та волею, яка дзвеніла над рухливою людською вервечкою від обрію до обрію. Так вкотре народжувалась незалежність Неньки-України, а з нею величезні можливості для всіх нас, зокрема і для художників, про які ми тільки могли мріяти. Як же нам хотілось волі, подорожей, відвідин величних музеїв світу та багато чого іншого... Прошло всього декілька років — і мрії стали втілюватись у життя».

Сьогодні творчі маршрути Бориса Буряка з персональними виставками на мапі Європи виглядають примхливим візерунком: Карпати, Альпи, Піреней, міста Північної та Центральної Франції, Італія, галереї та музеї Польщі та Австрії. До європейських галерей та осель поважних колекціонерів Бориса Буряка привела його майстерність. Її справедливо було оцінено знавцями красного мистецтва.

У підґрунті успіху та популярності артиста в мистецьких колах Відня, Варшави, Праги, Брюсселя, Парижа, Дортмунда, Аахена та Риму бачимо не лише шалену любов до праці, потребу в ній, більше того — справжню одержимість митця, який уміє захоплюватися світом та являти його образи на полотні. У новелі «Австрійська епопея» Борис пише: «Відень звалив нас (із дружиною) в захопливу емоційну безодню, з якої неможливо було вирватись... Ми, спрагли за інформацією, носилися наче одержимі по розкішних музеях та по старому місту. Перервати емоційний культурний шквал Відня могла тільки тотальна втома. Відчайдушно хотілось малювати... Опісля в емоційному пориві я створив цикл віденських краєвидів, які швидко розлетілися по світу».

На всіх Борисових шляхах знаходилися добрі друзі: представники старих аристократичних фамілій, політики, послы, європейські інтелектуали, вчені, музейники та галеристи. Всі вони ставали прихильниками живопису «одержимого митця». Поступово Борис Буряк зробився невідомим «культурним посланником України» в європейських столицях. Його творчість невимушено притягувала до нього людей, яким була цікава або близька Україна.

Прихильник живопису Буряка, відомий громадський діяч доктор Бернгард фон Штільфрід, був одружений з україночкою та полюбив її батьківщину. Графиня фон Шонборн-Бухгейм то варишувала з віденськими українцями і прийняла Бориса Буряка в коло друзів. Надалі вона опікувалася не лише його яскравою творчістю, але й його дітьми. Романтично-сентиментальні зв'язки з Україною були у Борисових знайомих у Німеччині, Бельгії, Франції та Італії. Дружні контакти з європейцями цементувала художня майстерність, працьовитість та цілеспрямованість маестро.

Оглядаючи власний творчий шлях у європейських мистецьких центрах та суцільне шаленство динамічного життя, Борис Буряк порівнює його з «гостросюжетним голлівудським блокбастером» та зауважує: «Життя на порохівій діжці не з веселих». Ніхто не розгортав у Європі перед Борисом та Ніною «червоної доріжки». Життя родини «починалось із суцільних імпровізацій, і все було надзвичайно складно... Йшлося про виживання... Поневіряння з житлом тривали десь пів року... Доводилось наймати по кімнаті на кілька тижнів». Нарешті друзі допомогли знайти приміщення для майстерні. І тільки наполегливість Бориса та Ніни, генетична витривалість, дружня підтримка «віденських львів'ян» допомогли встояти й утриматися у просторі досить егоцентричної Європи, зокрема у вишуканому Відні. Ця сила духу в Бориса уроджена. Він ніколи не забуває про свій рід, про драматичну історію батьків за сталінізму. Про діда Семена Чорного Борис пише з особливим пієтетом та теплотою: «Дід Семен, по маминій лінії, для мене завжди був великою загадкою» [3]. У дитинстві Борис захоплювався дідовою подорожжю за океан до Південної Америки, де той важко працював на плантаціях та в Буенос-Айресі, часто побутуючи на межі життя і смерті. Але й був випадок, коли дід Семен зробив власноруч та подарував можновладцю Г. Форду на його п'ятдесятиліття фаєтон для четвірки коней [3]. Дідова повага до праці, витривалість та кмітливість — те підґрунтя, на якому формувався характер Бориса Буряка.

Під склепіннями терм Каракали в Римі, на античному Форумі, під час оглядин колекції Вілли Боргезе, у паризькій церкві Сен-Дені XII століття, в усипальниці Карла Великого в Аахені чи деінде художника завжди окликає його дитинство. Хворобливий хлопчик із сільської школи (село Надвірне, Буковина) на запитання вчительки: «Ким ти мрієш бути?» — спонтанно вигукнув: «Хочу навчатися у Львові на художника». Де той Львів і хто такі художники, звісна річ, малий Борис не знав. Хіба вже чув про Тараса Шевченка — так підсвідомо могла виникнути паралель з його образом.

Перший «напад краси», про який згадує кожен дослідник творчості Б. Буряка, стався у дитини в шість років. Тоді він різнокольоровими олівцями намалював крону старої шовковиці. Це був щемливий сум за трухлявим деревом, яке напередодні зрубав батько. Як довело подальше життя, малюнок був не лише болючим спогадом про красу шовковиці, а й початком кольорового відчуття світу — прологом подальшого життя Бориса. З першим начерком, де у кроні заплуталися всі фарби імпресіонізму, до дитини прийшло щастя переживання кольору. Як писала Ліна Костенко: «Вже почалось, мабуть, майбутнє, / Оце, либонь, вже почалось...» [5].

Маестро, якого полюбила Європа, майже в кожному інтерв'ю вдячно згадує вчителів: Петра Марковича, Тараса Драгана. «Тарас Миколайович Драган, його феноменальний педагогічний талант та надзвичайна тонка внутрішня культура, — говорить Борис Буряк, — відкривали в мені такі грані душі, про існування яких я навіть не здогадувався». Завдяки лекціям професора Володимира Овсійчука Борис уже в студентські роки вільно почувався у просторі світової культури. Сьогодні він — беззаперечний інтелектуал, що вражає контрастом

культурних уподобань: від реалізму фаюмського портрета, пластичної умовності равеннських мозаїк до класичного модернізму та містичних учень Сходу. Майстру живопису з його винятковою чуттєвістю та інтуїцією властиве відчуття особливої миті як своєрідного інформаційного колодязя. Повільно тече час, та раптом ніби відхиляється завіса небес — і в душі художника виразно виникає потреба того чи іншого вчинку, певна ідея чи праобраз майбутньої картини. До того передчуття підключається любов, навіть пристрасть до праці, потреба писати як дихати. Цей невидимий для стороннього ока процес є «формою життя» особистості на ім'я Борис Буряк. За десятиліття мистецького життя в його творах сформувалися певні архетипи. «Натюрморт з квітами» — один із усталених мотивів. У ньому очевидним є прийом перетворення природної форми на живописний знак. Кожна уквітчана композиція в її площинних, геометризованих формах, у мерехтінні додаткових кольорів утримує для Бориса образ шовковиці з глибин його дитинства. Це і є авторським архетипом.

Існує спокуса, спостерігаючи за творчістю маестро, розщепити на атоми складові тієї чи іншої композиції. Але митець попереджає своїх адептів: «Не варто намагатися вичерпати визначення творчості. Важливе відчуття її реальності. Я розчиняюсь у творчості, бо вона перебуває всередині мене. Я намагаюсь оволодіти новою реальністю, створити власні знаки перетворення об'єкта зображення у вимір кольору та плями» [2]. Ця «таємниця творчості», така відчутна у пейзажах, ню та натюрмортах Бориса Буряка, є особливо притягальною для тих, хто одержав привілей бути колекціонерами його живопису в Україні та Європі. Борис Буряк написав власну «пластичну міфологію» у постійній трансформації образів-архетипів. Впевнено й усвідомлено митець творить мистецтво радості. Ймовірно, саме в цьому, як і в шляхетності письма, в очевидній елітарності полотен міститься секрет популярності живопису маестро в європейських країнах, в Україні та за океаном.

Талановитий та невгамовний Борис Буряк сьогодні дарує читачам власну літературну сторінку. Відчуваючи шарм слова, він з'явився як автор теплих, інколи іронічних, але переважно щемно-ліричних новел. Вони зберігають шляхи, якими пройшов художник та його родина. У них Борис Буряк окликає імена друзів та добродійників. В оповідках золотою ниткою тчеться його любов до Ніни та до історії роду. У «відвертих сповідях» читачів запрошують до музеїв Європи, до Парижа, Відня, Рима: «Чолом тобі, величний Риме! Всі дороги ведуть до тебе. І моя омріяна делікатна стежина, що ледь бриніла у найглибших сокровених закутках моєї душі, не перетворилася у наївну фантазію юних років...» [3]. У кожній новелі рефреном звучить: «Життя неймовірне!!! Щедре на друзів, приятелів і подорожніх. Тільки треба все відчувати, бачити, розуміти і шанувати».

Література

1. Бубновська Б. Львівська школа малярства: етапи формування. *APT Ukraine*. Київ, 2008. С. 58–67.
2. Буряк Б. З інтерв'ю 05.01.2015. Архів автора.
3. Буряк Б. Хроніки Акаші: проза. *Київ : Літературно-художній і громадсько-політичний журнал письменників України*. Київ, 2025.
4. Голубець О. Пізнаючи таємницю малярства. *Борис Буряк : альбом*. Київ, 2009.
5. Костенко Л. Неповторність: Вірші. Поеми. Київ, 1980.
6. Петрова О. Чарівна шовковиця Бориса Буряка. *Третє око: Мистецькі студії : монографічна збірка статей*. Київ : Фенікс, 2015. С. 347–356.
7. Яців Р. Борис Буряк. Героїчний романтизм у смислах і почуваннях. *Музейний провулок*. 2008. № 3(11). С. 137–152.
8. Яців Р. Екзистенційні виклики Бориса Буряка. *APT Ukraine*. Київ, 2008. С. 146–154.

References

1. Bubnovska, B. (2008). Lvivska shkola maliarstva: etapy formuvannia [The Lviv School of Painting: Stages of Formation]. *ART Ukraine*, 58–67 [in Ukrainian].
2. Buriak, B. (2015). Z interviu 05.01.2015 [From an Interview, January 5, 2015]. Author's archive [in Ukrainian].
3. Buriak, B. (2025). Khroniky Akashi: proza [Akashic Chronicles: Prose]. *Kyiv: Literaturno-khudozhnii i hromadsko-politychnyi zhurnal pysmennykiv Ukrainy* [in Ukrainian].
4. Holubets, O. (2009). Piznaiuchy taiemnytsiu maliarstva. In *Borys Buriak: albom* [Discovering the Mystery of Painting. In Borys Buriak: Album]. Kyiv [in Ukrainian].
5. Kostenko, L. (1980). *Nepovtornist: virshi. poemy* [Uniqueness: Poems and Poetic Works]. Kyiv [in Ukrainian].
6. Petrova, O. (2015). Charivna shovkovytsia Borysa Buriaka [The Enchanting Mulberry Tree of Borys Buriak]. In *Tretie oko: mystetski studii* (pp. 347–356). Kyiv: Feniks [in Ukrainian].
7. Yatsiv, R. (2008). Borys Buriak. Heroichniy romantyzm u smyslakh i pochuvanniakh [Borys Buriak: Heroic Romanticism in Meanings and Emotions]. *Muzeinyi provulok*, 3(11), 137–152 [in Ukrainian].
8. Yatsiv, R. (2008). Ekzystentsiini vyklyky Borysa Buriaka [Existential Challenges of Borys Buriak]. *ART Ukraine*, 146–154 [in Ukrainian].

Olga Petrova

BORIS BURYAK: A UKRAINIAN ARTIST IN EUROPE

Abstract. The article examines the work of the renowned Lviv artist Borys Buriak, one of the first Ukrainian painters to pursue an independent creative trajectory in European galleries in the early 1990s. This period of political and cultural transformation marked the first attempts by Ukrainian artists to perceive themselves as autonomous subjects after the collapse of the “wall” separating the West from the former USSR. In the arts, it signaled liberation from the dogmatism of socialist realism and a growing recognition of the value of national culture. These changes were reflected in a series of significant cultural gestures, including the “Chain of Unity,” organized by artists from Ivano-Frankivsk through Lviv to Kyiv. Within this creative and political movement, the conditions for Ukraine’s independence were emerging, and the article seeks to convey this atmosphere. Among the early pioneers of artistic freedom in Ukraine was Borys Buriak. He was awarded the title of Honored Artist of Ukraine in 2004 and became a full member of the Academic Senate of the International Academy of Contemporary Art in Rome in 2009. In the early 1990s, with youthful determination and without financial backing, he entered the European artistic arena—its galleries, private collections, and museums—with his paintings. The article focuses on this risky but ultimately successful experience of the artist’s self-affirmation within European artistic circles.

Keywords: creative freedom, subjectivity, independent Ukraine, Europe, Borys Buriak, creative routes, family foundations, Lviv Academy of Arts, teachers, artist’s plastic mythology.